Γ.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΞΑΝΘΗΣ ΔΥΤ. ΘΡΑΚΗΣ ΑΠΟ 22 ΙΟΥΛΙΟΥ — 21 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1961

ΥΠΟ ΣΤΕΦΑΝΟΥ Δ. ΗΜΕΛΛΟΥ

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 42391/10 Ἰουνίου 1961 ἐντολῆς τῆς Συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μετέβην ἐπὶ ἕνα μῆνα, ἀπὸ 22 Ἰουλίου — 21 Αὐγούστου 1961, εἰς τὴν περιοχὴν Ξάνθης πρὸς συγκέντρωσιν ἐκεῖθεν πληροφοριῶν περὶ τοῦ κατὰ παράδοσιν λαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἵνα ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς διὰ τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἐκπληρωθῇ κατὰ τὸ δυνατὸν καλύτερον, ἐπεσκέφθην καὶ εἰργάσθην μόνον εἰς τέσσαρα χωρία, ἤτοι τὰ Ἄβδηρα, Μάνδραν, Κιμμέρια καὶ Κυψέλην, κείμενα ἐν τῷ κεντρικῷ καὶ νοτίῳ τμήματι τοῦ νομοῦ Ξάνθης ἐν μέσῳ εὐρειῶν καὶ εὐφόρων πεδιάδων [1].

Εἰς τὰ Ἄβδηρα (παλαιότερον ὠνομάζετο Μπουλούστρα) [2], πρῶτον στα-

---

[1] Λαογραφικὴν καὶ μουσικὴν ἀποστολὴν εἰς τὴν περιφέρειαν Ξάνθης εἶχον πραγματοποιήσει κατὰ Σεπτ. - Ὀκτώβριον τοῦ 1955 οἱ συντάκται τοῦ Λ. Α. *Δημ. Πετρόπουλος* καὶ *Σπ. Περιστέρης*. Ἡ ἀποστολὴ ἐκείνη εἶχεν ὡς ἀντικείμενον τὴν ἐξέτασιν εὐρείας περιοχῆς περιλαμβανούσης πολλὰ χωρία. Ὡς ἐκ τούτου τὸ συγκεντρωθὲν ἐξ ἑκάστου τῶν χωρίων ὑλικὸν ὑπῆρξε κατ' ἀνάγκην λίαν περιωρισμένον. Τὸ σχηματισθὲν χφον εὕρηται κατατεθειμένον ἐν τῷ Ἀρχείῳ ὑπ' αὐξ. ἀρ. 2157. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχει ὕλη περιλαμβάνουσα ποικίλα ᾄσματα, ἔθιμα κ.ἄ. καὶ ἐκ τῶν ἐρευνηθέντων ὑπ' ἐμοῦ χωρίων Ἀβδήρων (σ. 110-136 καὶ 138) καὶ Κιμμερίων (σ. 137-151). Ἐπὶ ταινιῶν ἔτι μαγνητοφώνου ἠχογραφήθησαν μελῳδίαι ᾀσμάτων καὶ λαϊκῶν χορῶν. Λαογραφικὴ ὕλη ἐκ τῶν αὐτῶν χωρίων ἔχει δημοσιευθῆ καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ «Λεύκωμα ἀναμνηστικὸ γιὰ τὰ πεντάχρονα τῆς Φιλοπροόδου Ἑνώσεως Ξάνθης», Ξάνθη 1958, σ. 72-76, 78-79 (ἐξ Ἀβδήρων) καὶ 70-72 (ἐκ Κιμμερίων), ἔνθα καὶ ἱστορικαὶ κ.ἄ. περὶ τῶν χωρίων πληροφορίαι ὡς καὶ ἐν τῷ τοπικῷ περιοδικῷ «Θρακικὰ Χρονικά». Προσθετέον ὅτι νεωστὶ ἀπεστάλη εἰς τὸ Λ. Α. χειρόγραφον ἐξ Ἀβδήρων ὑπὸ *Δημ. Α. Δανδαλίδου*, περιέχον εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως, οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ δικαίου, κοινωνικῶν σχέσεων, ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν καὶ τὸν γάμον καὶ δημώδη ἰατρικήν, ἅτινα ὅμως κατὰ μέγα μέρος ἔχουν δημοσιευθῆ εἰς τὰ μνημονευθέντα «Θρακ. Χρονικά», τεῦχ. 1 (1960), 2 (1961), 3 (1961) καὶ 5 (1962). Τὸ χειρ. εἶναι ἤδη κατατεθειμένον ἐν τῷ Λ.Α. ὑπ' αὐξ. ἀρ. 2402.

Διὰ λαογραφικοὺς σκοποὺς εἶχε μετ' ἄλλων ἐπισκεφθῆ καὶ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος χωρία ὁ *Στίλπ. Κυριακίδης* κατὰ τὸ 1920. Οὗτος εἰς μελέτην του ἐξετάζει τὴν περιοχὴν τῆς Δυτ. Θρᾴκης γενικώτατα ἀπὸ ἀπόψεως γεωγραφικῆς, συνθέσεως πληθυσμοῦ καὶ γλωσσικῆς. (Ἰδὲ Λεξικ. Ἀρχεῖον, τόμ. 6 (1921), σ. 362-387).

[2] Ἐκ τῆς βυζαντινῆς λέξεως Πολύστυλον. Ἰδὲ *Στίλπ. Κυριακίδην*, Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν, Ἀθῆναι 1921, σ. 170-171.

θμὸν τῆς ἀποστολῆς μου, διέτριψα ἐπὶ πλείονα ἢ εἰς τὰ ἄλλα χωρία χρόνον καὶ τοῦτο, διότι τὸ χωρίον κατοικεῖται κατ' ἀποκλειστικότητα ὑπὸ γηγενοῦς πληθυσμοῦ, ὡς ἕν τινι μέτρῳ καὶ τὸ χωρίον Κιμμέρια (μοναδικὰ χωρία μὲ γηγενῆ πληθυσμὸν εἰς τὸν νομὸν Ξάνθης), ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ κυρίως μὲ ἐνδιέφερε νὰ συγκεντρώσω λαογραφικὴν ὕλην.

Τὸ χωρίον κείμενον παρὰ τὰ ἀρχαῖα Ἄβδηρα, τὴν πατρίδα τοῦ φιλοσόφου Δημοκρίτου, κατοικεῖται σήμερον ὑπὸ 1300 περίπου κατοίκων πάντων, ὡς ἐλέχθη, γηγενῶν. Οὗτοι ὁμιλοῦν ὑπερηφάνως, ὡς ἄλλοι Ἀθηναῖοι, ἐπιτραπήτω ἡ σύγκρισις, περὶ τῆς καταγωγῆς των, ἀναφέροντες ὅτι δὲν ἐδέχθησαν ποτὲ εἰς τὸ χωρίον των ἐποικισμοὺς Ἑλλήνων προσφύγων ἢ Τούρκων. Τῶν τελευταίων πραγματικῶς οὐδὲν ἴχνος, τέμενος ἢ ἄλλο ἐρείπιον, ὑπάρχει ἐν τῷ χωρίῳ. Ἐξ ἄλλου τὴν ὑπερηφάνειαν τῶν κατοίκων ἐνισχύει τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι ἀπόγονοι, ὡς λέγουν, τοῦ μεγάλου τῆς ἀρχαιότητος Ἀβδηρίτου φιλοσόφου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα φέρουν σήμερον τὰ πλεῖστα καταστήματα τοῦ χωρίου.

Ὁ κατὰ παράδοσιν λαϊκὸς πολιτισμὸς εὑρίσκεται ἐνταῦθα, ὡς κατὰ κανόνα πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος συμβαίνει, ἐν ὑποχωρήσει, τὰ δὲ στοιχεῖα αὐτοῦ παρουσιάζουν σήμερον ἀνάμιξιν μετ' ἄλλων ὀθνείων, τὸ μὲν διότι κατὰ τὸ 1913 μετῴκησεν ὁμαδικῶς ὁ πληθυσμὸς λόγῳ τῆς καταλήψεως τῆς περιοχῆς ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Νέστου Ἑλλάδα, ἔνθεν ἐπανῆλθε κατὰ τὸ 1919, τὸ δὲ λόγῳ τῆς συχνῆς ἐπικοινωνίας τῶν κατοίκων μετὰ τῶν ποικίλης προελεύσεως παροικούντων πληθυσμῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ διάδοσις τοῦ ραδιοφώνου καὶ τοῦ γραμμοφώνου συνετέλεσαν σημαντικῶς εἰς τὸν παραγκωνισμὸν τῶν παλαιῶν ᾀσμάτων καὶ χορῶν καὶ τὴν ἀντικατάστασίν των διὰ τῶν συγχρόνων. Οὕτω βλέπει τις ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ χωρίου «πίσταν», ἔνθα κατὰ τὰς ἑσπέρας, ἰδίᾳ κατὰ τὸ θέρος, χορεύονται σύγχρονοι εὐρωπαϊκοὶ χοροί.

Κατόπιν τούτου προσεπάθησα καὶ ἐπέτυχα νὰ συγκεντρώσω στοιχεῖα κατὰ τὸ δυνατὸν τῆς πρὸ τοῦ 1913 περιόδου, ἅτινα καὶ δίδουν τὴν πραγματικὴν καὶ γνησίαν εἰκόνα τοῦ ἐκ παραδόσεως λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τοῦ χωρίου.

Ἡ γειτονικὴ πρὸς τὰ Ἄβδηρα Μάνδρα, ἥτις ἀπῳκίσθη μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφήν, κατοικεῖται ὑπὸ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ 1000 περίπου ψυχῶν. Πάντες ἔχουν ὡς πρώτην πατρίδα των τὸ Σαριδογάνιον Νικομηδείας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ, κατὰ σωζομένην μέχρι τοῦ νῦν παράδοσιν, εἶχον φθάσει ὡς ἄποικοι ἐκ Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου πρὸ 350 περίπου ἐτῶν [1].

---

[1] Ἰδὲ σχετικῶς *Ἀδαμαντ. Ἀ. Βακαλοπούλου*, Ὁ Δερβίσης, ἤτοι οἱ ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοὶ κατὰ τὸν Μεσαίωνα, Μυθιστορία πρωτότυπος, τόμ. 1, ἐν Ἀθήναις 1884, σ. ι' κ.ἀ. Πρβλ.

Ἐν τῇ Μάνδρᾳ, ὡς διεπίστωσα, γνωρίζουν ὀλίγα μόνον πολύστιχα παλαιὰ ᾄσματα. Ἀντιθέτως γνωρίζουν τουρκικὰ τοιαῦτα, οἷον μοιρολόγια κτλ., τὰ ὁποῖα προθύμως οἱ προβεβηκότες ἰδίᾳ τὴν ἡλικίαν ᾄδουν μετὰ μεγάλης εὐκολίας. Πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς των εἰς τὴν νέαν πατρίδα των οἱ πρόσφυγες οὗτοι διῆλθον ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Βόλου, ἔνθα καὶ παρέμειναν προσωρινῶς ἐπί τινα ἔτη. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος ἐξέμαθον ᾄσματα ᾀδόμενα ἐκεῖ, τὰ ὁποῖα γνωρίζουν μέχρι σήμερον καὶ οἱ σχετικῶς νεώτεροι. Οὕτω καταγράψας παρά τινων πληροφορητῶν τὸ ᾆσμα: τώρα τὰ πουλιὰ τώρα τὰ χελιδόνια, εἰς δύο γνωστὰς παραλλαγὰς[1] καὶ πληροφορηθεὶς κατ' ἀρχὰς ὑπ' αὐτῶν ὅτι τὸ ἐγνώριζον ἐκ τῶν γονέων των, οἵτινες ᾖδον τοῦτο εἰς τὴν «πατρίδα», διεπίστωσα κατόπιν, ὅτε ἠθέλησα παρὰ πολλῶν νὰ ἐπαληθεύσω τὴν πληροφορίαν ταύτην, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ᾄσματος, ὅπερ εἶχον μάθει, καθ' ὃν χρόνον διέμενον ἐν Βόλῳ προσωρινῶς.

Ἐν τῇ κοινότητι Κιμμερίων (τουρκ. Κουγιούνκιοϊ), κειμένῃ εἰς ἀπόστασιν 4 χιλ. ἀπὸ τῆς Ξάνθης καὶ ἐπικοινωνούσῃ διὰ πυκνῆς ἀστικῆς συγκοινωνίας μετ' αὐτῆς, κατοικοῦν περὶ τοὺς 1100 γηγενεῖς Ἕλληνες μετὰ πολυαρίθμων Τούρκων. Παρὰ τὸ χωρίον ὑπάρχει ἔτι μικρὸς συνοικισμὸς ἐκ 300 κατοίκων προσφύγων ἐκ Προύσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Διάφορον τέλος ἐντελῶς ὄψιν παρουσιάζει ὁ εἰς τὴν κοινότητα Ἐξοχῆς ὑπαγόμενος καὶ ἐκ 430 κατοίκων συγκείμενος συνοικισμὸς Κυψέλη. Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ νησίδος, ἔνθα λαλεῖται ἡ γνωστὴ ἀρβανίτικη διάλεκτος ὡς μητρικὴ γλῶσσα. Πάντες οἱ κάτοικοι κατάγονται ἐκ τῆς Ἰμβράσου Ἀδριανουπόλεως Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ἔνθα, ὡς μὲ ἐπληροφόρησαν, ὑπάρχουν πολλὰ χωρία ἐν οἷς ὁμιλεῖται ἡ διάλεκτος αὕτη. Καὶ εἰς Ἀνατολικὴν Θρᾴκην ὅμως ἔφθασαν, ὡς λέγουν, ἐκ Βορείου Ἠπείρου ὁρμηθέντες, διωχθέντες ἐκεῖθεν ὑπό τινος πασᾶ. Εἰς τὴν σημερινήν των πατρίδα ἦλθον μόνον μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν.

Γενικῶς περὶ τῶν ἐρευνηθέντων χωρίων σημειοῦμεν τὰ ἑξῆς.

Κυρίαν ἀσχολίαν τῶν κατοίκων αὐτῶν ἀποτελεῖ ἡ καλλιέργεια τοῦ περιφήμου εἰς τὸν κόσμον καπνοῦ τῆς περιφερείας Ξάνθης. Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἀπασχολοῦνται σχεδὸν δι' ὅλου τοῦ ἔτους ἄνδρες, γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες ἀκόμη, διότι αὕτη ἀπαιτεῖ πολλὰς ἐργατικὰς χεῖρας, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκομιδῆς τοῦ

καὶ *Παντ. Μ. Κοντογιάννη*, Γεωγραφία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας [Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων], Ἀθῆναι 1921, σ. 203.

[1] Ἰδὲ περὶ τούτου *Γεωργ. Κ. Σπυριδάκη*, Τὸ δημῶδες ᾆσμα «ὁ ὕπνος τοῦ ἀγούρου καὶ ἡ λυγερή», Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ., τόμ. 11-12 (1958-59), ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 229-248.

καπνοῦ. Οἱ κάτοικοι τῶν Κιμμερίων ἐργάζονται κατὰ μέγα ποσοστὸν καὶ ὡς καπνεργάται εἰς τὰ μεγάλα ἐργοστάσια τῆς πόλεως Ξάνθης. Εἰδικῶς εἰς τοὺς πρόσφυγας ἔχουν δοθῆ κλῆροι δι' ἀναδασμοῦ τῆς γῆς, τοὺς ὁποίους καλλιεργοῦν φιλοπόνως. Σπουδαίαν ἐνασχόλησιν τῶν κατοίκων ἀποτελεῖ καὶ ἡ καλλιέργεια σιτηρῶν καὶ ἄλλων δημητριακῶν.

Τὸ ἐπίπεδον γενικῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ εἶναι σχετικῶς χαμηλόν. Εἰς τοῦτο συντελεῖ, νομίζω, καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους, ἥτις ὡς ἐλέχθη, εἶναι πεδινή, ἀλλὰ καὶ αἱ πολλαὶ καταστροφαί, δηώσεις καὶ κακουχίαι, τὰς ὁποίας ἔχει κατὰ τὰ τελευταῖα τελευταῖα ἔτη ὑποστῆ. Σημειωτέον δ' ἔτι ὅτι μέχρι πρὸ 40 περίπου ἐτῶν διετέλει ὁ λαὸς τῆς Θράκης ὑπὸ τὸν ἐπαχθῆ τουρκικὸν ζυγόν.

Τὸ κέντρον, μετὰ τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων κυρίως ἐπικοινωνοῦν, εἶναι ἡ πόλις τῆς Ξάνθης, ἥτις ἔχει καταστῆ μέγα καπνεμπορικὸν κέντρον. Τὴν ἐπικοινωνίαν μετ' αὐτῆς διευκολύνουν οἱ ὑπάρχοντες αὐτοκινητόδρομοι. Ἐν τῇ πόλει λαμβάνει χώραν ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος λαϊκὴ ἀγορὰ (παζάρι), εἰς ὃ συγκεντροῦται ἑκάστοτε ἱκανώτατον πλῆθος χωρικῶν ποικίλης προελεύσεως. Ἡ ἐπιμειξία οὕτω πάντων τῶν κατοίκων τοῦ νομοῦ εἶναι συνηθέστατον φαινόμενον.

Ἐκ τῶν ἐρευνηθέντων χωρίων κατέγραψα ποικίλην λαογραφικὴν ὕλην, ἥτις καλύπτει σχεδὸν πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ κατὰ παράδοσιν λαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ὕλη αὕτη περιλαμβάνει: α') Ἐκ τοῦ ὑλικοῦ βίου, εἰδήσεις περὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς λαϊκῆς οἰκίας, τοῦ γεωργικοῦ βίου κ.ἄ. β') ἐκ τοῦ πνευματικοῦ βίου, μαγικὰς καὶ δεισιδαίμονας δοξασίας καὶ συνηθείας, μαντικήν, δημώδη ἰατρικήν, δημώδη μετεωρολογίαν, ἐπῳδὰς 7, ᾄσματα πολύστιχα 135, δίστιχα 23, παραδόσεις 45, εὐτραπέλους καὶ ἄλλας διηγήσεις 14, παροιμίας 43, παραμύθια 8 καὶ γ') ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, τὰ κατὰ τὴν γέννησιν, γάμον καὶ τελευτὴν ἔθιμα, εἰδήσεις λατρείας, παίγνια 7 κ.ἄ.

Τὸ ἐκ τῆς ἀνωτέρω λαογραφικῆς ὕλης σχηματισθὲν χειρόγραφον σύγκειται ἐκ 454 σελ. τετραδ., σχ. 8ου μεγ., εὕρηται δὲ νῦν κατατεθειμένον ἐν τῷ Λαογραφικῷ Ἀρχείῳ ὑπ' αὔξ. ἀριθμ. 2392.

Ἐξ ἄλλου ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου τύπου BUTOBA, λειτουργοῦντος διὰ ξηρῶν στοιχείων, ἠχογράφησα 85 μελῳδίας ᾀσμάτων καὶ λαϊκῶν χορῶν. Ἐκ τούτων δύο ᾄσματα εἶναι τουρκικά, ἓν ἀρβανίτικον καὶ δύο ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι[1].

---

[1] Πρὸς τοὺς συντελέσαντας εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀποστολῆς μου ταύτης κ.κ. Κωνστ. Στεργιόπουλον, νομάρχην, Σωτήριον Μόσχου, πρόεδρον τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ξάνθης, Ἀλέξ. Τσεντικόπουλον, καθηγητὴν Θεολογίας, Στέργιον Κεμανετζῆν, καθηγητὴν Θεολογίας, τοὺς προέδρους καὶ γραμματεῖς τῶν κοινοτήτων Ἀβδήρων καὶ Κιμμερίων, ὡς καὶ πρὸς πάντας τοὺς προθυμοτάτους πληροφορητάς μου, ἐκφράζω καὶ ἐντεῦθεν τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας μου.

Σημαντικὸν μέρος τῆς συγκεντρωθείσης ὡς ἄνω ὕλης ἀποτελοῦν τὰ κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτὴν ἔθιμα, τὰ ὁποῖα κατέγραψα κατὰ τὸ δυνατὸν λεπτομερῶς ἐκ τῶν χωρίων Ἀβδήρων καὶ Μάνδρας. Τὰ τοῦ πρώτου χωρίου ἀναφερόμενα εἰς τὸν γηγενῆ τῆς Θρᾴκης πληθυσμόν, ἠσκοῦντο κατὰ τὸ πλεῖστον κατὰ τὴν πρὸ τοῦ 1913 περίοδον, ὡς μὲ διεβεβαίωσαν ἄριστοι ἐκ τῶν Ἀβδήρων πληροφορηταί, ἐν ᾧ τὰ τοῦ δευτέρου κατὰ τὴν πρὸ τοῦ 1922 περίοδον, ὅτε ὁ προσφυγικὸς πληθυσμὸς τῆς Μάνδρας ἔζη καὶ ἔδρα εἰς τὸ ἐν Μ. Ἀσίᾳ Σαριδογάνιον.

Σπουδαίας σημασίας ἔτι εἶναι τὰ λατρευτικὰ ἔθιμα τῶν χωρίων τῆς Θρᾴκης. Μεταξὺ αὐτῶν σημαντικὴν θέσιν κατέχει τὸ ἔθιμον τῶν καλουμένων «κουρμπανιῶν», ἅτινα ἀποτελοῦν δημοτελεῖς θυσίας, τελουμένας καὶ μέχρι τῆς σήμερον, εἰ καί πως ἐξησθενημένως, εἰς ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τῆς Θρᾴκης τόσον μεταξὺ τοῦ γηγενοῦς ὅσον καὶ τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ[1]. Χαρακτηριστικὴ περιγραφὴ αὐτῶν, ὡς διετύπωσεν αὐτὴν ὁ ἐν Ἀβδήροις συνταξιοῦχος ἱερεὺς Ἀπόστολος Δανδαλίδης, ἐξ ἧς σχηματίζει τις ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς παλαιοτέρας ἀλλὰ καὶ τῆς νῦν ἀσκήσεως τοῦ ἐθίμου, ἔχει ὡς ἀκολούθως.

Τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (2 Μαΐου), τοῦ Ἁγίου Προφήτη Ἠλία, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (τῶν γενεθλίων) πήγαιναν δῶρα λεγόμενα, ἀρνιά, μοσχάρια, βόδια, ἀγελάδες. Αὐτὰ τὰ πηγαίνανε τὸ πρωὶ τῆς ἑορτῆς ὅσοι κάτοικοι ἤθελαν νὰ δωρήσουν. Αὐτὰ τά 'χανε τάμα. Ἐπήγαιναν 'ς τὸν παπᾶ καὶ τοῦ 'λεγαν: ἔχω ἕνα ἀρνὶ σήμερα τάγμα 'ς τὴν Ἁγία Παρασκευή. Ὁ παπᾶς τὸ δηλώνει 'ς τὸ βιβλίο καὶ παίρνει τὸ ὄνομα τοῦ ἀθρώπου αὐτουνοῦ καὶ τὸ μνημονεύει 'ς τὴν ἐκκλησία. Ὅταν δὲν φθάσουν τὰ σφαχτά, ἀγοράζει καὶ ἡ ἐκκλησία. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀγόραζε καὶ ἡ ἐκκλησία. Αὐτὰ τὰ δηλώνουν ἀπὸ βραδίς, γιὰ νὰ ἔχῃ γνῶσι ἡ ἐκκλησία. Τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τὰ σφάζουν ἔξω ἀπὸ τὸ κωδωνοστάσι καὶ πάει τὸ αἷμα ἀπάνω 'ς τὸν τοῖχο τοῦ κωδωνοστασίου. Σ' τὸν Ἅι Θανάση τὸ αἷμα ποὺ σφάζουν χύνεται πίσω ἀπὸ τὸ ἱερό. Ἐκεῖ τὰ σφάζουν. Καὶ 'ς τὸν Προφήτη Ἠλία καὶ 'ς τὸν Ἅγιο Ἰωάννη πίσω ἀπὸ τὸ ἱερὸ τὰ σφάζουν.

Τὰ σφάζουν ἄθρωποι ποὺ βάνει ἡ ἐκκλησία. Ἐξυπηρετᾶνε τὴν ἐκκλησία αὐτοί. Τὸν παλαιὸ καιρὸ ἐσφάζανε πολλά, ἐπὶ Τουρκίας, καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ τώρα σφάζουν ὀλιγώτερα. Ἀντὶ πενήντα ἢ ἑξήντα ποὺ σφάζανε 'ς τὸν Ἅι Θανάση τώρα σφάζουν ὀχτὼ-δέκα.

Τὸ κρέας τὸ βράζανε σὲ καζάνια μέσα. Κατόπι εἶναι ἕτοιμο πρὸς διανομή.

---

1) Περὶ τῶν θυσιῶν τούτων γενικῶς, τοῦ τρόπου τελέσεως καὶ τοῦ σκοποῦ εἰς ὃν ἀποβλέπουν ἰδὲ *Γεωργ. Ἀ. Μέγα*, Θυσία ταύρων καὶ κριῶν ἐν τῇ ΒΑ Θρᾴκῃ, Λαογρ., τόμ. 3 (1911-12), σ. 148-171.

Σημπαίνουν οἱ καμπάνες ἰδιαιτέρως, μαζεύεται ὁ κόσμος ὅλος καὶ γίνεται ἕνα εἶδος δοξολογίας. Βγάζουν ἕνα κουρμπάνι (ταψὶ) βρασμένο καὶ τεμαχισμένο καὶ τὸ διαβάζει ὁ παπᾶς 'ς τὸ νάρτηκα μέσα. Διαβάζει εὐχὴ τοῦ ἐδέσματος τῶν κριῶν, τὰ κουρμπάνια λεγόμενα. 'Αφοῦ τὰ διαβάζῃ, πιάνουν ὕστερα καὶ τὸ 'ρίχνουν 'ς τὰ ἄλλα κρέατα. Ὅλοι οἱ ἄθρωποι θὰ περάσουν καὶ θὰ χαιρετήσουν τὴν Ἁγία Παρασκευὴ ἢ τὸν Ἅγιο Ἀθανάσιο ἢ τὸν Προφήτη Ἠλία ἢ τὸν Ἅι Γιάννη. Ὁ παπᾶς ὕστερα τοὺς δίνει ἄρτο βουτηγμένο μέσα σὲ κρασί· Δίπλα ὁ μάγερας δίνει 'ς τὸν καθένα καὶ τὸ κουρμπάνι. Τὰ μικρὰ τεμαχισμένα, ποὺ θὰ περισσέψουν μέσ' 'ς τὸ ταψί, τὰ ρίχνουν μέσα 'ς τὰ μεγάλα καζάνια, γιὰ νὰ εὐλογηθοῦν. Οἱ παλαιότεροι ἔβαζαν τραπέζια καὶ ἐκάθιζαν καὶ ἔτρωγαν ὅλοι καὶ οἱ ξένοι. Ὅ,τι εἶχε εὐχαρίστησι ἔρριχνε κάθε ἕνας 'ς τὸν δίσκο γιὰ τὴν ἐκκλησία. Ὅσο περίσσευε τὸ ἔδιναν 'ς τὰ σπίτια. Βαστοῦσαν λογαριασμό. Ὅσα σπίτια δὲν ἔπαιρνα 'ς τὸ πρῶτο παναΰρι, τοὺς ἔδιναν 'ς τὸ δεύτερο ἢ τὸ τρίτο. Τώρα μόνο διαβάζουν τὸ φαγητὸ 'ς τὴν ἐκκλησία καὶ τὸ παίρνουν 'ς τὸ πιάτο ἢ 'ς τὸ χαρτί. Τρῶνε λίγο καὶ τὸ ἄλλο ποὺ εἶναι ἁγιασμένο τὸ παίρνουν καὶ τὸ πᾶνε 'ς τὰ σπίτια των. Τὰ καζάνια ποὺ βράζουν μέσα καὶ οἱ κουτάλες καὶ ὅλα πρέπει νὰ εἶναι γανωμένα· Πρῶτα ἦτανε ξύλινες μεγάλες κουτάλες. Ὅλα τὰ σηκώτια τὰ κάνουν ἰδιαιτέρως μὲ τὸ ρύζι πιλάφ' καὶ τὸ μοιράζουν κ' ἐκεῖνο μαζί. Ὁ καθένας ἀπὸ τὸ σπίτ' πηγαίνει καὶ πιάτα. Τὰ ζῷα αὐτὰ ἢ τὰ ἀγοράζουν ἐκεῖνοι ποὺ τὰ ἔχουν τάγμα ἢ τὰ φέρνουν ἀπὸ τὸ κοπάδι τους.

Τὰ ἀρνιὰ ἢ τὰ βόδια ποὺ πηγαίνουν γιὰ τάγμα τὰ βγάζει καὶ ζωντανὰ καὶ σφαγμένα ἡ ἐκκλησία 'ς τὴν δημοπρασία (μεζάτ). Τὰ ψητὰ τὰ ἔπαιρναν παρέες καὶ κατεβαίνανε 'ς τὸ χωριὸ ἢ 'ς τὸν Ἅι Θανάση καὶ τὰ ἐτρώγανε. Αὐτὸ γίνεται, γιὰ νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἐκκλησία. Τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐπήγαιναν κατσίκια καὶ ἀρνιὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐδῶ. Τὶς κόττες τὶς παίρνουν τὰ παιδιὰ καὶ τὶς γυρίζουν 'ς τὴ δημοπρασία (γίνεται εἶδος πλειοδοτικοῦ διαγωνισμοῦ). Ὁ ἕνας βάζει τόσα ὁ ἄλλος παραπάνω, ὁ ἄλλος παραπάνω, γιὰ νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἐκκλησία. Ὅταν ἕνα ζῷο εἶναι θηλυκὸ καλό, δὲν τὸ σφάζουν κατόπιν συνεννοήσεως μὲ τὸν ἀφιερωτήν. Αὐτὸ τὸ βγάζουν 'ς τὴν δημοπρασία. 'Σ τὴ θέσι του καμμιὰ φορὰ βάζουν ἄλλο κρέας ποὺ ἀγοράζουν (χφ., σ. 23-27) (ἰδὲ εἰκ. 1 καὶ 2).

Ἐκ τῶν ἐθιμικῶν ἐνεργειῶν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἐνταῦθα μεταμφιέσεις καὶ μιμικαὶ παραστάσεις λαμβάνουσαι χώραν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς σπορᾶς, ἰδίᾳ κατὰ τὰ παλαιότερα ἔτη, ὅτε δηλ. ἡ περιοχὴ τῆς Θρᾴκης εὑρίσκετο ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Οὕτω τότε *προτοῦ βγοῦν γιὰ νὰ σπείρουν, μέσ' 'ς τὸ χωριὸ ἐβγαίνανε νέοι καὶ φορούσανε γυναικεῖα ροῦχα καὶ ἀντρικὰ ροῦχα κ' ἐχορεύανε. Ὁ ἕνας ἦταν ἀράπης, ἔβαζε γιὰ καμπούρα χόρτο ἢ μπαμπάκι· ὁ ἄλλος ἦταν ἀγροφύλακας μὲ μιὰ κουμπούρα καὶ μιὰ μαχαίρα. Ὁ ἀράπης ἔβανε μουτζοῦρες 'ς τὰ μοῦ-*

τρα του, ἔβαζε καὶ μιὰ ψάθα 'ς τὸ κεφάλι του, γιὰ νὰ μὴ τὸν καταλάβουν ποιὸς εἶναι. 'Σ τὴ μέση καὶ 'ς τὴν πλάτη ἔβαζε ὁ ἀράπης κουδούνια. 'Εβγαίνανε κ' ἐπηγαίνανε 'ς τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ. "Οταν ἀνταμώνανε μιὰ παρέα ἀπὸ δῶ καὶ μιὰ παρέα ἀπὸ 'κεῖ ἐτσακωνόντανε. 'Υπάρχει μέρος ποὺ λέγεται Τζαμάλα μεζαρὶ (μνήματα αὐτῶν ποὺ κάνουν τὴ τζαμάλα). Αὐτὸ εἶναι ἀνάμεσα "Αβδηρα Μελίσσα. 'Εκεῖ ὑπάρχουν ἀκόμα πέτρες, ἦταν μνήματα. "Εξω 'ς τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν ἐχόρευαν καὶ ἔκαναν ἀστεῖα. Τοὺς ἔδιναν 'ς τὰ σπίτια ἀπὸ ἕνα πιάτο σιτάρι. Τὸ σιτάρι τὸ μαζεύανε καὶ τὸ πουλούσανε.

Εἰκ. 1. Παρασκευὴ τοῦ «κουρμπανιοῦ» ἐν 'Αβδήροις.

"Αλλος ντύνονταν γριὰ γυναῖκα. "Αλλοι κορίτσια. Σ' ἄλλο σπίτι κάνανε πὼς παντρεύανε τὶς νέες. Σ' ἄλλο πὼς ξεγεννούσανε μιὰ γυναῖκα, σ' ἄλλο κάνανε τούρκικο γάμο. Τὰ σιτάρια τὰ πουλούσανε καὶ διασκεδάζανε τὴν ἄλλη μέρα. Αὐτὰ γινόντανε ἀλλὰ τὰ παλαιὰ χρόνια, ἐπὶ τουρκοκρατίας.

Αὐτὸς ποὺ ἔκανε τὸν ἀγροφύλακα εἶχε μιὰ παλιὰ κουμπούρα καὶ μιὰ μαχαίρα. 'Ο ἀγροφύλακας ἦταν χωροφύλακας. "Εβλεπε γύρω γύρω τί γινότανε. Τὶς

γυναῖκες τὶς εἶχαν ξεχωριστὰ καὶ τὶς φώναζαν. Τὸ ἔλεγε ὁ ἀράπης 'ς τὸν ἀγροφύλακα καὶ ὁ ἀγροφύλακας τὴν φώναζε. Ὁ ἀράπης ἦταν ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς (χφ., σ. 43-44, Ἄβδηρα).

Εἰκ. 2. Διανομὴ τοῦ «κουρμπανιοῦ» πρὸ τῆς ἐκκλησίας ἐν Ἀβδήροις.

Ἡ μιμικὴ αὕτη παράστασις τῆς Τζαμάλας δὲν ἐσκόπει ἀσφαλῶς νὰ προκαλέσῃ τὴν διασκέδασιν τῶν λαμβανόντων μέρος καὶ τὸν γέλωτα τῶν θεωμένων αὐτήν. Πρόκειται ἀντιθέτως περὶ ἐνεργείας συμβολικοῦ χαρακτῆρος, λαμβανούσης χώραν ἐν ἀρχῇ τῆς σπορᾶς καὶ ἐχούσης ὡς σκοπόν, ὅπως διὰ τῆς συμπαθητικῆς μαγείας ὑποβοηθηθῇ ἡ φύσις, νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τὸν ριφθέντα εἰς τὴν γῆν σπόρον, ἤτοι νὰ ὑποβοηθηθῇ ἡ ἐπιτυχία τῆς σπορᾶς. Αἱ μιμικαὶ αὗται ἐνέργειαι εἶναι γενικώτερον γνωσταὶ ἐν Θρᾴκῃ, παρουσιάζουσαι πολλὰς ποικιλίας[1].

Ἐκ τῶν ἀπαντωσῶν ἐν τῇ περιοχῇ παραδόσεων σημαντικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, ὡς αἱ δύο κατωτέρω.

α') Θέλουν νὰ ποῦν ὅτι 'ς τὴν Παναγία ἀπὸ κάτω, 'ς τὸ δρόμο ἀπάνω, ἐπάτησε τὸ ἄλογο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ἔμεινε ἡ πατημασιά του ἀπάνω 'ς τὴν πέτρα, τὸ πέταλό του. Αὐτὸ τὸ μέρος εἶναι 'ς τὴν Ξάνθη ἀπάνω (χφ., σ. 358, Κιμμέρια).

---

[1] Ἰδὲ σχετικῶς καὶ *Γεωργ. Ἀ. Μέγα*, Ἑλληνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἔθιμα λαϊκῆς λατρείας, Ἀθῆναι 1957, σ. 25-26.

β') Ὁ Μέγας Ἀλέξαδρος εἶχε τὸ στρατό του καὶ ἔδωσε μιὰ διαταγὴ νὰ σφαχτοῦν ὅλοι οἱ γέροι. Ἄνω ἀπὸ τὰ πενήντα τὶς ἔσφαξε ὅλοι καὶ ἔμειναν κάτω ἀπὸ τὰ πενήντα. Ἕνας στρατιώτης τὸν μπαμπᾶ του τὸν ἔκρυψε, δὲν τὸν σκότωσε. Λιέει, μπαμπᾶ μου, θὰ κρυφτῆς, δὲν θὰ βγῆς καθόλου ἔξω, νὰ διοῦμε τί θὰ γίνῃ· Ἤθελε ὁ Μέγας Ἀλέξαδρος νὰ πάῃ 'ς τὸν Παράδεισο μὲ δυὸ τρεῖς ἄλλοι ἀλλὰ τὰ ἄλογα δὲν πηγαῖναν. Λιέει αὐτὸς 'ς τὸ στρατό, πῶς θὰ κάνωμε νὰ βγοῦν τὰ ἄλογα 'ς τὸν Παράδεισο. Ὁ στρατὸς ἦταν νιέος. Δὲν ξέρουν τί νὰ κάνουν. Πάει αὐτὸς ὁ γιὸς πού 'χε τὸν πατέρα τ' κρυφά, λιέει, πατέρα, ὁ Μέγας Ἀλέξαδρος θέλει νὰ πάῃ 'ς τὸ Παράδεισο, τ' ἄλογα δὲν πήγαιναν. Λιέει ὁ πατέρας τοῦ στρατιώτη· λιέει, θὰ πῆς ν' ἀφιονίσουν τ' ἄλογα, νὰ τὰ ποτίσουν ἀφιόνι καὶ τότε θὰ πᾶνε στὸν Παράδεισο.

Τότες τ' ἀφιόνιασαν τ' ἄλογα, μέθυσαν τ' ἄλογα καὶ μπῆκε αὐτὸς μέσ' 'ς τὸν Παράδεισο. Αὐτὸς τότε εἶδε ἐκεῖ μιὰ πολὺ ὡραία γυναῖκα, πεθαμένη ὅμως. Ἀλλὰ πεθαμένη θέλησε νὰ τὴν προσβάλῃ.

Ποὺ εἴπαμε γιὰ τ' ἀφιόνι ρώτησε τὸ στρατιώτη ποιὸς σοῦ τό 'πε ἐσένα αὐτὸ τὸ πρᾶμα. Κ' εἶπε ὁ στρατιώτης, ἐγὼ τὸν μπαμπᾶ μου τὸν ἔκρυψα κι αὐτὸς μοῦ 'πε ν' ἀφιονίσωμε τὰ ἄλογα· Τότες εἶπε ὁ Μέγας Ἀλέξαδρος, γέρος δὲ θὰ σφαχτῇ ἀπὸ δῶ κ' ἐκεῖ. Κ' ἐγλύτωσαν οἱ γέροι.

Τότες αὐτὴ ἡ ὡραία γυναῖκα ποὺ ἤθελε νὰ τὴ προσβάλῃ ὁ Μέγας Ἀλέξαδρος γέννησε τὴν πανοῦκλα (χφ., σ. 183-186).

Περὶ τῆς πρώτης τῶν παραδόσεων τούτων σημειοῦμεν, ὅτι εἶναι εὐρύτερον γνωστὴ καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως Ξάνθης. Πρόκειται περὶ ἴχνους μικροῦ εἰς σχῆμα πετάλου, ὅπερ ἔχει ἀποτυπωθῆ ἐπὶ βράχου κειμένου παρὰ τὴν ἄγουσαν ὁδὸν ἀπὸ Ξάνθης πρὸς τὸ μοναστήριον τῆς Παναγίας, κείμενον ἐπὶ ὑψώματος πρὸς βορρᾶν τῆς Ξάνθης (ἰδὲ εἰκ. 3). Παρά τινων ἤκουσα ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἴχνους τοῦ πετάλου τοῦ ἵππου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ οὐχὶ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου. Ὡς πιστεύω, ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι μᾶλλον ὑστερογενής.

Ἡ δευτέρα παράδοσις προέρχεται ἐκ συμφυρμοῦ δύο παραδόσεων. Ἡ πρώτη τούτων συνιστᾷ τὸ πρῶτον μέρος τῆς ὡς ἄνω παρατιθεμένης, ἔνθα τὸ ἐπεισόδιον τῆς διαταγῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ σφαγῆς τῶν γερόντων ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, ὅπως μεταβῇ εἰς τὸν Παράδεισον (προφανῶς ἐδῶ ὑπάρχει ἀναχρονισμός). Πάντα ταῦτα προέρχονται ἐκ τῶν παρὰ Ψευδοκαλλισθένει ἱστορουμένων. Κατὰ τοῦτον μέλλων ὁ Ἀλέξανδρος νὰ πορευθῇ διὰ μέσου σκοτεινῶν τόπων παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ νέους στρατιώτας, καταλείψας ὄπισθεν αὐτοῦ τοὺς γέροντας καὶ τὰς γυναῖκας. Δύο τῶν στρατιωτῶν ὅμως παρακούσαντες συμπαρέλαβον καὶ τὸν γέροντα πατέρα των, ὅστις ἐν τῇ κρισίμῳ στιγμῇ ἀναδεικνύεται ὁ σωτὴρ τοῦ βασιλέως, νουθετήσας αὐτὸν διὰ τοῦ υἱοῦ του πῶς τὰς δυσχερείας θὰ ὑπερ-

νικήσῃ. Τὸ ἐπεισόδιον τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν γερόντων μεγαλοποιηθέν, κατὰ τὸν Ν. Γ. Πολίτην, παρεστάθη ὡς φόνος τῶν γερόντων κατὰ προσταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου [1]. Ἐν τῇ πραγματικότητι δηλ. οὐδεμία σχέσις τῶν τοιούτων παραδόσεων ὑπάρχει πρὸς ὑπάρχον ἔθιμον γεροντοκτονίας.

Πρὸς τὸ δεύτερον μέρος τῆς παραδόσεως συμφωνεῖ καὶ βουλγαρικὴ ἐκ Περλεπὲ Μακεδονίας. Κατ' αὐτὴν βασιλεὺς ἀνόσιος συνέρχεται νεκρᾷ. Μετὰ παρέλευσιν ἐννέα μηνῶν ἐπανερχόμενος βλέπει τὴν γαστέρα αὐτῆς ἐξωγκωμένην, ἣν λακτίσας διαρρηγνύει. Ἐκ τῆς διαρραγείσης γαστέρος ἐγεννήθη ἡ Πανώλης, ἥτις ἐφόνευσε πρῶτον τὸν πατέρα της [2].

Εἰκ. 3. Ἴχνος ἐπὶ βράχου τοῦ πετάλου τοῦ ἵππου τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων παραδόσεων κατέγραψα ἐν Ἀβδήροις τὴν πολλαχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου γνωστὴν τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν ᾗ συνυφαίνεται τὸ ἐπεισόδιον τῆς ζωντανεύσεως τῶν τηγανισμένων ψαριῶν. Ἡ παράδοσις ἔχει ὡς ἑξῆς κατ' ἀφήγησιν Λαζάρου Παμπουχτσιόγλου, ἐτῶν 80.

Ὁ Παλαιολόγος ποὺ ἦταν βασιλεὺς τῆς Κωσταντινοπόλεως καὶ ὅταν καταπολεμοῦσαν τὴν Κωσταντινόπολι εἶχε ὀχυρὰ μεγάλα, ἦταν ἀκαταπολέμητη, τέτοια

---

[1] Ἰδὲ *Ν. Γ. Πολίτου*, Παροιμίαι, τόμ. 3, ἐν Ἀθήναις 1901, σ. 594-595.

[2] Ἰδὲ παρὰ *Ν. Γ. Πολίτῃ*, Παραδόσεις, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 1204. Κατὰ σχετικὴν παράδοσιν ἐκ Νάξου ἐκ τῆς διαρραγείσης γαστέρος τῆς νεκρᾶς, μεθ' ἧς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος συνῆλθεν, ἐγεννήθη ἡ Γοργόνα (ἰδὲ ἀνωτ., σ. 294-295 τοῦ παρόντος τόμου, ἔνθα καὶ βιβλιογραφία σχετικὴ πρὸς τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον παραδόσεις).

ὀχυρὰ εἶχε. Ὅπου 'ς τὸ κάστρο ὑπῆρχε μιὰ θύρα μυστική, ὅπου πῆγε ἕνας ἐφιάλτης ἀπὸ τοὺς δικούς μας καὶ πρόδωσε αὐτὴ τὴ θύρα καὶ μπῆκαν ἀπ' αὐτή. Ἐπῆγε κάποιος καὶ τὸ εἶπε τοῦ βασιλιᾶ, ποὺ ἦταν μὲ τὸν Πατριάρχη, ὅτι ἔσπασαν τὰ τείχη. Ὁ βασιλιὰς θάμαξε καὶ λέει. Αὐτὸ εἶναι ποὺ δὲν θὰ μπορέσω νὰ τὸ πιστέψω. Θὰ τὸ πιστέψω, ἂν τὰ ψάρια αὐτά, ποὺ εἶναι μισοτηγανισμένα ἐδῶ πεταχτοῦνε καὶ ζωντανέψουνε· τότε θὰ τὸ πιστέψω. Καὶ πεταχτήκανε τὰ ψάρια. Αὐτὰ τὰ ψάρια εἶναι πέντε. Πρὸ ὀλίγα χρόνια ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου πέθανε ἕνα καὶ τὸ σηκώσανε μὲ μεγάλη παράκλησι. Τώρα εἶναι ἐκεῖ καὶ εἶναι μισοψημένα. Ὅσοι πηγαίνουνε, πηγαίνουνε καὶ τὰ βλέπουνε (χφ., σ. 32-33) [1].

Ἐκ τῶν αἰτιολογικῶν παραδόσεων ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἑξῆς θρησκευτική.

Οἱ Ἑβραῖοι ἔβραζαν πετεινὸ καὶ κάποιος πῆγε καὶ τοὺς λέει: ὁ Χριστὸς ἀνεστήθηκε. Λέει, ἂν χτυπήσῃ τὰ φτερά του αὐτὸς ὁ πετεινός, ποὺ βράζει, καὶ σηκωθῇ τότε θ' ἀνεστηθῇ κι ὁ Χριστός. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ σηκώθηκε ὁ πετεινὸς καὶ ἐκτύπησε τὰ φτερά του καὶ τὶς ράντισε μὲ τὰ ζεματιστὰ νιρὰ καὶ ἔμειναν σημάδια 'ς τὰ προσωπά τους. Ἀπὸ τότε ὅλοι οἱ Ἑβραῖοι ἔχουν ψιλὰ ψιλὰ σημάδια σὰν εὐλογιὰ (χφ., σ. 211, Ἄβδηρα).

Ὅμοια ἢ ἀνάλογα ἐπεισόδια, ὡς τὸ τῆς ζωντανεύσεως τοῦ πετεινοῦ, δι' οὗ ἐν προκειμένῳ θαυμαστῶς βεβαιοῦται ἡ παράδοξος φανεῖσα ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, ἀπαντοῦν ὁμοίως εἰς πολλὰς παραδόσεις Ἑλληνικὰς ἀλλὰ καὶ ἄλλων λαῶν [2].

Περὶ τῶν ᾀσμάτων παρατηροῦμεν ὅτι ἐν τοῖς χωρίοις ἰδίᾳ Ἀβδήροις καὶ Κιμμερίοις, ἔνθα καὶ ὁ γηγενὴς Θρᾳκικὸς πληθυσμός, ἀπαντοῦν πλεῖστα ᾄσματα οἷον παραλογαί, ἀκριτικά, κλέφτικα, ἐρωτικὰ κ.ἄ., ἅτινα εὑρίσκομεν ὁμοίως καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι. Ἐντελῶς τοπικὸν εἶναι τὸ ᾆσμα τοῦ Πέτκου, ὅστις παρίσταται ὡς ληστὴς ἀλλὰ καὶ διώκτης τῶν Τούρκων [3]. Τοῦ ᾄσματος τούτου, τοῦ ὁποίου ἠχογράφησα καὶ τὴν μουσικήν [4], τὸ κείμενον εἶναι, καθ' ὅσον τοὐλάχιστον γνωρίζω, ἀνέκδοτον, ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς.

Μιὰ Κυριακὴ κ' ἕνα πρωΐ
βγῆκε ὁ Πέτκος, γιὰ νὰ δῇ

---

[1] Ὁμοίας παραδόσεις ἰδὲ ἐν *Ν. Γ. Πολίτου*, Παραδόσεις, τόμ. Α', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 21, ἀρ. 31-32 καὶ τόμ. Β', σ. 656-657.

[2] Ἰδὲ παρὰ *Ν. Γ. Πολίτῃ*, ἔνθ' ἀνωτ.

[3] Ἰδὲ σχετικῶς περὶ τούτου καὶ ἐν χειρ. Λ.Α. 2157, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 101, 130, 149-150, ἔνθα καὶ τὰ κείμενα τοῦ ᾄσματος ὡς καὶ ἠχογραφήσεις αὐτοῦ ἐκ Ξάνθης, Ἀβδήρων καὶ Κιμμερίων.

[4] Ἰδὲ καὶ χειρ. Λ.Α., ἔνθ' ἀνωτ.

βγῆκε, γιὰ νὰ σεργιανίξῃ,
τὰ λημέρια του νὰ δείξῃ.
5 *Νὰ κ' ἕνας μαντζούρης ποὺ περνᾷ*
καὶ γιὰ τὰ βόδια τὸν ρωτᾷ.
—Βρὲ μαντζούρη, τί γυρεύεις
'ς τὰ λημέρια μ' τί χαλεύεις.
Τραυᾷ ὁ Πέτκος κουμπουριά,
10 *δὲν τὸν ἐπρόκανε καμμιά.*
Φεύγει ὁ μαντζούρης καὶ γλυτώνει
καὶ τὸν Πέτκο παραδώνει.
Δὲ σὲ φοβοῦμαι, βρὲ σκυλί,
γιατὶ τὸν Κώστα ἀ' τ' 'Αϊβαλὶ
15 *καὶ τὸν Κώστα 'ς τὴν παρέα*
ὅπου μπῇ τὰ βγάζει πέρα.
(Χφ., σ. 88, Ἄβδηρα).

Ἐξ ἄλλου εἰς τοὺς ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας πρόσφυγας εἶναι γνωστὰ ᾄσματα δι' ὧν ἐξιστοροῦνται τὰ κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν, θρηνοῦνται αἱ συμφοραί, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν οἱ κάτοικοι καὶ ὁ στρατὸς ἢ περιγράφονται αἱ φονικαὶ μάχαι, αἵτινες ἔλαβον χώραν ἐκεῖ. Ἰδοὺ ἓν ἐξ αὐτῶν, ὅπερ ἀποτελεῖ μᾶλλον συγκόλλησιν σχετικῶν διστίχων.

Τὴν Πέμπτη πολεμήσανε μέσα 'ς τὴν Μαγνησία,
παραδώσανε τὸ στρατὸ καὶ τὴ Μικρὰ 'Ασίγια.
'Εσκὶ Σεχέρι τρομερὸ καὶ συρματοπλεμένο,
μᾶς ἔχεις κάψει τὴν καρδιά, παναθεματισμένο.
5 *Πέφτανε 'βίδες σὰ βροχή, ὀβίδες σὰ χαλάζι*
κι αὐτὰ τὰ 'Ελληνόπαιδα καθόλου δὲν τά νοιάζει.
Ἄϊντε, Μουσταφᾶ Κεμὰλ πασᾶ, ἔβγα 'ς τὸ παραθύρι,
νὰ δῇς τὰ 'Ελληνόπουλα, πῶς πολεμοῦν 'ς τὴν Σμύρνη.
Πολλὲς μαννάδες φόρεσαν, πολλὲς ντυθῆκαν μαῦρα,
10 *ἐμάθαμε πὼς χάθηκε τὸ δεύτερο τὸ τάγμα.*
'Σ τὴν Πόλι σφάζουν πρόβατα, 'ς τὴν Σμύρνη τὰ δαμάλια
καὶ μέσα 'ς τὸ 'Εσκὶ Σεχὶρ σφάζουν τὰ παλληκάρια.
(Χφ., σ. 289, Μάνδρα).

RÉSUMÉ

Mission folklorique à la région de Xanthe (Thrace),
par Steph. Imellos

L'auteur expose les résultats de sa mission folklorique aux villages Abdira, Mandra, Kimméria et Kypséli de la Thrace occidentale.

Dans un recueil de 454 pages il transcrit un matériel folklorique très divers. Il a enregistré sur bandes de magnétophone 85 chants et danses populaires.

Dans son exposé l'auteur décrit tout spécialement des coutumes intéressantes des villages ci-haut mentionnés, comme le sacrifice collectif de la communauté, qui a lieu au cours de certaines fêtes, des travestissements mimiques avant les semailles, parle des légendes relatives à Alexandre le Grand ainsi qu'à la chute de Constantinople. Il publie également deux chansons d'un intérêt local.

Δ'.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΙΣ ΑΙΤΩΛΙΑΝ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΝ (3 ΙΟΥΛΙΟΥ - 2 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1961)

ΥΠΟ ΣΠΥΡ. Δ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ

Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ἐγένετο τὸ πρῶτον περισυλλογὴ δημώδους μουσικῆς ὕλης δι' ἠχογραφήσεως κατὰ τὴν ἐκεῖ ἀποστολήν μου τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1957 [1].

Ἡ συλλογὴ αὕτη ἐκ 336 ἠχογραφήσεων τῆς μουσικῆς ᾀσμάτων καὶ χορῶν δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡλοκληρωμένη, διότι παρέμεναν πολλοὶ συνοικισμοί, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον ἐρευνηθῆ. Ἐκ τούτου πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐργασίας ταύτης εἰργάσθην κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὰς ἐπαρχίας Ξηρομέρου καὶ Τριχωνίδος καὶ εἰς χωρία τινὰ τῆς Παραχελωΐτιδος [2] περιοχῆς ἀπὸ 3ης Ἰουλίου μέχρι 2ας Αὐγούστου 1961. Ἡ ἐργασία αὕτη ἤρχισεν ἐκ τοῦ χωρίου Γουριὰ Μεσολογγίου, ὅπου εἶχον προετοιμασθῆ σχετικῶς τραγουδισταὶ καὶ ὀργανοπαῖκται τοῦ τόπου ὑπὸ τοῦ ἐκ τοῦ χωρίου τούτου καταγομένου συλλογέως καὶ μελετητοῦ τῆς λαο-

[1] Βλ. σχετικὴν ἔκθεσιν εἰς τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τόμ. 9-10 (1955-1957), σ. 422-424.

[2] Χωρία τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου κείμενα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἀχελῴου πρὸς τὰς ἐκβολάς του.